ЕДНО

Когато я видях за първи път през 1956 година, Мима Лашевска живееше във витрината на голямата изложбена зала за мебели "Нов дом" на Кнез Михайлова. Люлееше се в първия следвоенен люлеещ се стол, който беше донесен тази година в Белград, разхождаше се по тъмния персийски килим или просто се излежаваше на виолетов диван, разлиствайки от три до седем луксозната монография "Yougoslavia Today".

Навън в лапавицата, пред витрината, се събираше народ. Беше краят на ноември и снегът ни свари с износени обувки. Зяпахме като хипнотизирани този разкошен изглед от обетованата земя, към която спадаше добре осветената стая, напълно недостижима за нас, простосмъртните. Спомням си, лампата с копринен абажур хвърляше светлина върху златните къдрици на Мима Лашевска, а по Кнез Михайлова свиреше кошава, беше студено, уличните лампи се люлееха от вятъра, който проникваше през тънкото ми манто.

Мима живееше за нас, бездомниците.

Спирахме пред витрината на "Нов дом" да се понаслаждаваме на топлината на домашното огнище. Имаше луди, самотници, сексуални маниаци, обитатели на бекярски стаички с изглед към мрачни стени на вътрешни дворове, посивели поданици на студентските общежития и техните нелегални; пред тази витрина на Кнез Михайлова се спираха всички, които не знаеха къде да отидат: наематели на легла в преходни кухни, вонящи на плесен и неизмити съдове (до-

говорът ги задължаваше между седем сутринта и осем вечерта да не се прибират), а тук бяха и онези, другите, които прекарваха нощта в разхождане - децата на ж. п. чакалните и гаровите ресторанти, а една стая стоеше пред всички нас, една стая, в която щеше да е приятно да прекараш целия си живот, и едно момиче имаше тук, в тази стая, момиче, каквото си представяш в безсънните нощи на пубертета, скъпоценна платинена мацка без грешка. Живееше във витрината и можехме почти да я докоснем, ако не ни разделяше невидимата стена, и това ноемврийско привидение беше така далеко, както и всички онези сънища, които сънувахме, покрити със старите си палта. Щом допирахме с пръсти или с горещо чело стъклото, тутакси се будехме и така отново бивахме изхвърлени в студения свят на петдесет и шеста, върху разкаляния сняг, под оскъдното осветление на Кнез Михайлова, във влагата на изстиналата чужда кухня, воняща на запръжка и хлебарки, измрели от мизерия и мъка...

Стоях почти притиснат о стъклото на витрината, усещайки с бузите и челото студенината му, а зад гърба ми се събираха все повече и повече минувачи. Известно време тълпата стоеше захласнато. Отначало шепнеха, говореха набожно, с половин глас, възхищавайки се от момичето и от мебелите, но като отрезвяваха, след като добре засищаха любопитството си, полека-лека ги обземаше бяс от глава до пети. Осъзнаваха нищетата на облеклото си, на бедните си стаички и грозните си жени, които креят в дрипи, самите студени, влажни и похабени, а някой ненадейно запалваше искрата на подигравателния смях, някой от онези, намерили сила да се изплезят право в лицето на неволята си, извикваше: "Събличай се, малката, идвам!", и невъздържан кикот заливаше навалицата пред витрината на изложбата.

Гъмжилото в такива моменти се разлюляваше, а мене ме обхващаше панически страх да не пробия стъклото и отломъците му да не ме изпорежат: това беше срах за очите, за кожата.

"Страшна гърла! Ех, ама я лепвам..."

"Легни малко да те види бай Рале!"

"Как може тъй?!"

"Абе пепелянка, казвам ти..."

"Кой ли ще купи това?"

"Не се грижи! Има ги доста, дето ще вземат всичко, заедно с нея..."

"Какво си зяпнал бе, тъпунгер?!"

"Като че ли никога не е виждал минджа!"

"Ами ние бе, хора... Какви мечки шибаме у дома!"

"Внимавайте, че ще ми смажете детето!"

"Къде се блъскаш бе, човече? Ще остане и за тебе, до насита ще се нагледаш..."

Виковете ми се забиваха в тила, прикованаха ме за стъклото: срамувах се и същевременно се страхувах, да не би момичето във витрината да чуе гласовете от улицата. Но тя не ги чуваше. Или може би ги чуваше, само че й беше все едно. Палеше бавно цигара след цигара и, люлеейки се на стола, ни гледаше от своя аквариум с невероятно светли очи, които сякаш не произлизаха от този град, а някъде отдалече, където всички момичета са добре възпитани, израснали в подобни стаи.

Знаехме добре: нито мебелите, нито момичето бяха за продан.

На изложените модели нямаше цена, а там, съвсем в дъното, зад нещата и топлата светлина, сновяха делови хора - очилати търговски посредници, златните им рамки се цъклеха, докато подписваха нещо, пиеха, телефонираха, сърдечно се ръкуваха. Изложените мебели бяха предназначе-

ни за износ. Младата промишленост се перчеше с първите си гарнитури, откраднати от чужди списания за вътрешен дизайн. Мираж за граждански уют, побягнал от страниците на "La Maison" и "Schönes Wohnen". Страната все още живееше сред похабена покъщнина, останала отпреди войната, или купуваше гардероби, облицовани с орехов фурнир, който набъбваше от влагата, отлепваше се и висеше като парцали.

Понякога от изложбата бързо излизаше някой търговски посредник. Тълпата на улицата стоеше пред него като стена от омраза, очи в очи, а след това безшумно се отдръпваше, за да му направи проход до колата.

Оставах пред тази витрина чак до края, докато не угасяха светлините и не заключеха магазина. Забелязах: момичето всяка вечер се придружаваше от различен чиновник. Понякога влизаше в кола, а друг път заминаваше пеш надолу по Кнез Михайлова, загръщайки се в палтото си, заобиколена от самци на средна възраст. Приличаше ми на щастлива принцеса, на която в момента й предлагат нощна програма, подготвена само за нея и нейната свита. Завиждах като животно на нея и на нейните придружители, които отиват в някакъв за мене недостижим свят (без да губя чувството, че и сам принадлежа към този кръг приятно осветени стаи, учтиви разговори и джаз, но поради някаква несправедливост съм изгонен от него), кроях планове как да стана един от *техните*. Въртях кой знае за кой път старата цветна филмяга и фантасмагорията за малките щастливи чудеса, които без трудности ме въвеждат в тяхното общество, където най-накрая се показвам по-духовит, по-ловък и по-тайнствен от всички, отнемащи ми това момиче, а след това ги мразех и се виждах с кожен шинел до земята, без отличителни знаци за чин - лицето ми в тази част на филма беше твърдо, непроницаемо и восъчно от страданието - предста-

вях си как с фино движение на ръката нареждам да изведат на двора пред стената тази корумпирана измет и продължавам да слушам "Легенда за сибирската зима".

Шеста вечер валеше дъжд, примесен със сняг, тъй че пред витрината на "Нов дом" се спираха само редки маниаци и веднага продължаваха. В седем часа момичето излезе само от изложбата и ме погледна с любопитство. Стоях пред нея тъй, подгизнал и премръзнал - същинска илюстрация за "Оливър Туист", на която бедният Оливър по някакво чудо носи излиняло манто, получено от организацията "CARE" за това, че на някакъв ахмак от щата Дакота камилската вълна на гърба се протрила от седене зад волана, та го дал като подаяние за изстрадалите в старата Европа.

- Аз съм Мима Лашевска... - каза, загръщайки се с добре познатото и толкова пъти видяно движение в своето палто, което сякаш нямаше копчета (всички Мимини палта постоянно се опитваха да се изхлузят от нея!).

И, изведнъж, изпокъсаха се грижливо съхраняваните ленти на всичките филми от частния ми нощен прожекционен апарат и направо не знаех какво да кажа, като че ли само ми се плачеше, само изпитвах желание да заровя нос в тъмната козина на сребристото й палто и да вдъхна нейния аромат; само стоях под лапавицата и я гледах втренчено - моята щастлива врътничка от прекалено дълго бленувания сън, от някаква приказка, която някой отдавна ми беше чел, отдавна, още преди войната, когато бях съвсем малко момче и живеех в стаи, подобни на онази от витрината. Само стоях и гледах тъпо.

- Свърши се и тази гадост! - каза Мима Лашевска с въздишка на облекчение. - Да отпразнуваме, а?

Веднага след това, докато я следвах напълно хипнотизиран и без нито една духовитост (страхотните бисери, съ-

чинявани цяла седмица, офейкваха с най-голяма скорост на север към Калемегдан), веднага след това тя добави:

- Аз черпя! Пълна съм с мангизи...